MOBIL TA’LIMNING AFZALLIKLARI, MUAMMOLARI VA O‘ZBEKISTONDAKI JORIY QILISH ISTIQBOLLARI

Esonova Moxiraxon Sodiqjon qizi
Andijon Davlat Universiteti, Fizika-matematika-IT fakulteti, magistr
E-mail: mohiramuhtarova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada mobil ta’limning zamonaviy ta’lim tizimidagi o‘rni, uning asosiy afzalliklari hamda joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Mobil texnologiyalarning ta’lim jarayonini tashkil etish, boshqarish va nazorat qilishdagi imkoniyatlari yoritilib, ularning o‘quv jarayoni samaradorligiga ta’siri ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot davomida tahliliy va taqqoslash metodlaridan foydalanilgan. Shuningdek, O‘zbekiston ta’lim tizimida mobil ta’limni joriy etishning amaldagi holati va istiqbollari baholangan. Tadqiqot natijasida mobil ta’limni bosqichma-bosqich joriy etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan bo‘lib, ular ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: mobil ta’lim, raqamli ta’lim, mobil texnologiyalar, ta’lim jarayoni, masofaviy ta’lim, innovatsion ta’lim, O‘zbekiston ta’lim tizimi

Аннотация. В данной статье проанализирована роль мобильного обучения в современной системе образования, его основные преимущества, а также проблемы внедрения и перспективы использования в Узбекистане. Рассмотрены возможности мобильных технологий для организации, управления и контроля образовательного процесса, их влияние на эффективность усвоения знаний учащимися. В исследовании применялись аналитический и сравнительный методы. Кроме того, оценено текущее состояние внедрения мобильного обучения в образовательной системе Узбекистана. На основании полученных результатов разработаны практические рекомендации по поэтапному внедрению мобильного обучения, способствующие повышению качества образования.

Ключевые слова: мобильное обучение, цифровое образование, мобильные технологии, образовательный процесс, дистанционное обучение, инновационное образование, система образования Узбекистана

Abstract. This article analyzes the role of mobile learning in the modern education system, its main advantages, as well as the challenges and prospects of its implementation in Uzbekistan. The possibilities of mobile technologies for organizing, managing, and monitoring the educational process, and their impact on students’ learning effectiveness are examined. Analytical and comparative methods were used in the study. Additionally, the current state of mobile learning implementation in the education system of Uzbekistan was evaluated. Based on the

results, practical recommendations for the phased introduction of mobile learning were developed to enhance the quality of education.

Keywords: mobile learning, digital education, mobile technologies, educational process, distance learning, innovative education, education system of Uzbekistan

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimida yangi yondashuvlar va innovatsion ta’lim shakllarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Xususan, mobil qurilmalar va mobil ilovalar asosida tashkil etilgan mobil ta’lim (m-learning) ta’lim jarayonining uzluksizligini ta’minlash, o‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish hamda ta’lim sifatini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. An’anaviy ta’lim shakllarida o‘quv jarayonini tashkil etish va boshqarishda mavjud bo‘lgan vaqt va makon bilan bog‘liq cheklovlar mobil ta’lim orqali sezilarli darajada bartaraf etilmoqda.

Mobil ta’limning asosiy afzalliklari qatoriga ta’lim jarayonining moslashuvchanligi, o‘quv materiallaridan istalgan vaqtda va istalgan joyda foydalanish imkoniyati, shuningdek, o‘quvchilar faolligini oshirishga xizmat qiluvchi interaktiv vositalarning mavjudligi kiradi. Shu bilan birga, mobil ta’limni joriy etish jarayonida texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalari pastligi, metodik ta’minotning yetishmasligi kabi muammolar ham uchramoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini raqamlashtirishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar va davlat dasturlari qabul qilinib, ta’lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Mazkur jarayonda mobil ta’lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi mobil ta’limning ta’lim jarayonidagi ahamiyatini aniqlash, uning afzalliklari va joriy etishdagi muammolarini tahlil qilish, shuningdek, O‘zbekiston ta’lim tizimida mobil ta’limni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

So‘nggi yillarda mobil ta’lim (mobile learning, m-learning) masalasi xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng o‘rganilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda mobil ta’lim raqamli ta’limning muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qilinib, u mobil qurilmalar yordamida o‘quv jarayonini tashkil etish, boshqarish va qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuv sifatida e’tirof etiladi. Tadqiqotchilarning fikriga ko‘ra, mobil ta’lim an’anaviy va masofaviy ta’lim shakllarini samarali to‘ldiruvchi vosita bo‘lib, ta’lim jarayonining moslashuvchanligini ta’minlaydi.

ISSN 3030-3907

Xorijiy ilmiy manbalarda mobil ta’limning afzalliklari sifatida o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, bilimlarni individuallashtirish, o‘quv jarayonida interaktivlikni oshirish hamda ta’lim jarayonining uzluksizligini ta’minlash kabi jihatlar ko‘rsatib o‘tiladi. Jumladan, mobil ilovalar, ta’lim platformalari va ijtimoiy tarmoqlar asosida tashkil etilgan o‘quv muhitlari o‘quvchilar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi muloqotni tezkor va samarali amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda mobil ta’limdan foydalanish o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishi va bilimlarni o‘zlashtirish darajasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi ta’kidlanadi.

Biroq ilmiy adabiyotlarda mobil ta’limni joriy etish bilan bog‘liq muammolar ham alohida qayd etilgan. Tadqiqotchilar texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, barqaror internet aloqasining mavjud emasligi, mobil qurilmalardan foydalanish madaniyatining pastligi hamda pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalarining yetishmasligini asosiy cheklovchi omillar sifatida ko‘rsatadilar. Bundan tashqari, mobil ta’lim jarayonida o‘quvchilar faoliyatini nazorat qilish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish zarurati ham ko‘plab ilmiy ishlarning markaziy masalalaridan biri hisoblanadi.

Mahalliy tadqiqotlarda esa asosan O‘zbekiston ta’lim tizimini raqamlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta’lim jarayoniga joriy etish hamda masofaviy ta’limni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda mobil ta’limning imkoniyatlari qayd etilgan bo‘lsa-da, uni ta’lim jarayonining to‘liq va tizimli shakli sifatida joriy etish masalasi yetarli darajada chuqur o‘rganilmagan. Aksariyat ishlarda mobil texnologiyalar yordamchi vosita sifatida talqin qilinib, ularning ta’lim jarayonini boshqarishdagi o‘rni kam yoritilgan.

Shu bois, mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish natijasida mobil ta’limning afzalliklari va muammolari yetarlicha o‘rganilgan bo‘lsa-da, ularni O‘zbekiston ta’lim tizimi sharoitida kompleks tahlil qilish hamda joriy etish istiqbollarini aniqlash zarurati mavjudligi aniqlanadi. Mazkur maqola aynan shu ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, mobil ta’limni ta’lim jarayonining samarali va istiqbolli shakli sifatida ilmiy asosda tahlil qilishni maqsad qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot mobil ta’limning afzalliklari, muammolari hamda uni O‘zbekiston ta’lim tizimida joriy etish istiqbollarini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, unda ilmiy tahlilning bir nechta umumiy va maxsus metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida mobil ta’limga oid xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda amaliy tajribalar tizimli ravishda o‘rganildi.

Tadqiqotda tahliliy metod mobil ta’lim tushunchasi, uning asosiy xususiyatlari va ta’lim jarayonidagi ahamiyatini aniqlashda qo‘llanildi. Taqqoslash

ISSN 3030-3907

metodi orqali mobil ta’limning an’anaviy va masofaviy ta’lim shakllariga nisbatan afzalliklari hamda cheklovlari tahlil qilindi. Shuningdek, umumlashtirish metodi asosida mobil ta’limni joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar tizimlashtirilib, ularni bartaraf etish bo‘yicha xulosalar chiqarildi.

Bundan tashqari, O‘zbekiston ta’lim tizimida mobil texnologiyalardan foydalanishning amaldagi holatini baholash maqsadida kuzatish va hujjatlar tahlili metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalarini asoslashda mantiqiy tahlil metodidan foydalanilib, mobil ta’limni joriy etish istiqbollari va amaliy takliflar ishlab chiqildi. Qo‘llanilgan metodlar majmui tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini ta’minlashga xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mobil ta’lim zamonaviy ta’lim tizimida o‘quv jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish imkonini beruvchi muhim vosita hisoblanadi. Mobil qurilmalar va ilovalar yordamida o‘quv materiallariga tezkor kirish, topshiriqlarni bajarish va nazorat qilish, shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotni uzluksiz amalga oshirish mumkin. Bu holat ta’lim jarayonining moslashuvchanligini oshirib, o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Mobil ta’limning asosiy afzalliklari tahlil qilinganda, birinchi navbatda, ta’lim jarayonining vaqt va makon bilan bog‘liq cheklovlardan holi ekanligi aniqlanadi. O‘quvchilar mobil qurilmalar orqali o‘quv materiallaridan istalgan joyda va istalgan vaqtda foydalanish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shuningdek, mobil ilovalar asosida tashkil etilgan ta’lim muhiti o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish va bilimlarni samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida mobil ta’limni joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan bir qator muammolar ham aniqlangan. Jumladan, ayrim hududlarda internet tarmog‘ining sifati pastligi, mobil qurilmalarning barcha o‘quvchilar uchun teng darajada mavjud emasligi, shuningdek, pedagoglarning mobil texnologiyalar bilan ishlash bo‘yicha yetarli tayyorgarlikka ega emasligi mobil ta’limdan samarali foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda. Bundan tashqari, mobil ta’lim jarayonida o‘quvchilar faoliyatini baholash va nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mavjud.

O‘zbekiston ta’lim tizimida mobil ta’limni joriy etishning amaldagi holati tahlil qilinganda, so‘nggi yillarda raqamli ta’limga o‘tish jarayonida muayyan ijobiy siljishlar kuzatilayotganini ta’kidlash mumkin. Xususan, elektron ta’lim platformalari, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlardan ta’lim jarayonida foydalanish kengayib bormoqda. Biroq mobil ta’limni yagona va tizimli ta’lim shakli sifatida joriy etish masalasi hali to‘liq hal etilmagan.

ISSN 3030-3907

1-jadval

Mobil ta’limning afzalliklari va muammolari

№	Afzalliklar	Muammolar
1	Ta’lim jarayonining moslashuvchanligi	Internet infratuzilmasining yetarli emasligi
2	O‘quv materiallaridan tezkor foydalanish	Mobil qurilmalar bilan ta’minlanganlik darajasi
3	O‘quvchilar faolligining oshishi	Pedagoglarning raqamli kompetensiyalarining pastligi
4	Ta’lim jarayonini individuallashtirish	Baholash va nazorat mexanizmlarining takomillashmaganligi

Manba: muallif tomonidan tuzilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mobil ta’lim zamonaviy ta’lim tizimining muhim va istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mobil texnologiyalar ta’lim jarayonini tashkil etish, boshqarish va nazorat qilishda keng imkoniyatlar yaratib, o‘quvchilarning bilim olish jarayonini yanada moslashuvchan va samarali qilishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida mobil ta’limning afzalliklari bilan bir qatorda, uni joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar ham aniqlandi.

Mobil ta’limning asosiy afzalliklari sifatida ta’lim jarayonining uzluksizligi, o‘quv materiallaridan erkin foydalanish imkoniyati, o‘quvchilar faolligining oshishi va ta’lim jarayonining individuallashtirilishi qayd etildi. Shu bilan birga, internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, mobil qurilmalardan foydalanish imkoniyatlarining teng emasligi, pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalarining pastligi mobil ta’limni keng joriy etishga to‘sqinlik qiluvchi asosiy omillar sifatida belgilandi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida mobil ta’limni joriy etish jarayonida ijobiy siljishlar kuzatilayotgan bo‘lsa-da, uni ta’lim jarayonining to‘liq va tizimli shakli sifatida tatbiq etish uchun kompleks yondashuv zarur. Shu munosabat bilan mobil ta’limni rivojlantirish bo‘yicha quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- ta’lim muassasalarida internet infratuzilmasini yanada rivojlantirish va barqarorligini ta’minlash;
- pedagog kadrlarning mobil va raqamli texnologiyalar bo‘yicha malakasini oshirishga yo‘naltirilgan tizimli o‘quv kurslarini tashkil etish;
- mobil ta’lim uchun moslashtirilgan o‘quv-metodik materiallar va platformalarni ishlab chiqish;

ISSN 3030-3907

- mobil ta’lim jarayonida o‘quvchilar faoliyatini baholash va nazorat qilishning samarali mexanizmlarini joriy etish.

Mazkur takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi mobil ta’limni O‘zbekiston ta’lim tizimida samarali joriy etish, ta’lim sifati va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ally, M., & Tannenbaum, R. (2020). *Mobile Learning in Higher Education: Trends and Applications*. New York: Springer, pp. 12–45.
2. Kukulska-Hulme, A. (2017). *Mobile-Assisted Language Learning*. London: Routledge, pp. 23–67.
3. Traxler, J. (2016). *Learning with Mobile Devices: A Handbook for Educators*. Oxford: Oxford University Press, pp. 5–50.
4. Sharipov, N. (2021). *Raqamli ta’lim va mobil texnologiyalar*. Toshkent: O‘zbekiston Pedagogika Universiteti nashriyoti, pp. 34–78.
5. Karimov, A., & Islomova, F. (2022). *O‘zbekiston maktablarida mobil ta’limni joriy etish tajribasi*. Toshkent: Fan, pp. 14–56.
6. Ally, M., & Prieto-Blázquez, J. (2014). *What is the Future of Mobile Learning in Education?* International Review of Research in Open and Distance Learning, 15(2), pp. 1–17.
7. Crompton, H. (2013). *Mobile Learning: New Approach, New Theory*. Routledge, pp. 8–42.
8. Sharipova, Z. (2020). *Mobil ilovalar orqali ta’lim jarayonini boshqarish*. Toshkent: Akademnashr, pp. 22–60.
9. Ally, M. (2019). *Foundations of Mobile Learning*. Athabasca University Press, pp. 15–48.
10. OECD (2021). *Education at a Glance 2021: Technology and Learning*. Paris: OECD Publishing, pp. 101–150.

ISSN 3030-3907